

О. Д. Грицай,

учитель бандури та вокалу, керівник народного художнього колективу ансамблю бандуристів «Срібні струни» Шевченківської спеціалізованої загальноосвітньої школи-інтернату з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю Черкаської обласної ради, вища кваліфікаційна категорія, вчитель-методист

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ЗАСОБАМИ КОЛЕКТИВНОГО МУЗИКУВАННЯ З ДОСВІДУ РОБОТИ З АНСАМБЛЕМ БАНДУРИСТІВ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ-ІНТЕРНАТІ

Головним завданням сучасного вчителя музичних дисциплін є розвиток загальнокультурної компетентності та творчого потенціалу юних музикантів, формування здатності до активної творчої діяльності.

Сучасна бандура – це скринька, в якій сховані фантастичні темброві барви, це цілий світ образів та емоцій. Бандура і справді фантастичний інструмент, який може співати не лише про глибоко національне, а й про загальнолюдське. Бандура – наше минуле, сучасне та майбутнє.

Шевченківська спеціалізована загальноосвітня школа-інтернат з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного профілю Черкаської обласної ради – це той куточок Тарасової землі, де формуються дитячі долі, розвиваються їх таланти та здібності, бо тут, як у звичайній школі, діти навчаються математиці, технологіям, історії, біології, географії, вивчають українську та англійську мови, історію, хімію, фізику. Тут проходять цікаві виховні заходи, зустрічі з спеціалістами різних професій. Особливе місце тут відведено зустрічам з творчими, талановитими поетами, композиторами, виконавцями, хореографами. Діти із задоволенням ідуть на такі зустрічі, бо не в кожній школі можна побачити Володимира Гришка, Руслану Лижичко чи Руслану Лоцман, Ніну Матвієнко чи Василя Нечепу, Вадима Крищенко та багатьох інших відомих митців. А ще специфіка школи дозволяє дітям з першого класу розвиватись творчо, вони малюють, танцюють, співають, грають на музичних інструментах. Наші діти з великим задоволенням працюють у творчих колективах.

Навчання мистецтву проходить згідно з навчальним планом та програм, затвердженим МОН України. Маємо музичний профіль (вивчення музичних інструментів: бандура, баян, домра, фортепіано та постановка голосу). На мистецькому відділі також працюють художня та хореографічна студії.

Клас бандури створений ще в далекому 1994 році. Зараз в класі бандури та сольного співу працюють три вчителі: **Ірина Забожко**, учитель вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист, керівник ансамблю бандуристів «Веселі дзвіночки»; **Олена Бардадим**, учитель вищої кваліфікаційної категорії, керівник вокального ансамблю «Світанок» та **Оксана Грицай**, учитель вищої кваліфікаційної категорії, вчитель-методист, керівник народного художнього колективу ансамблю бандуристів «Срібні струни».

Ще в 1995 році, прийшовши працювати в Шевченківську школу мистецтв (як називалась тоді ця школа), я спробувала створити творчий колектив бандуристів, дітей та педагогів. І мені це вдалось: колективу уже 30 років.

Всі ми розуміємо, що для того, щоб дитина працювала у творчому колективі (а це – гра і спів разом,

одночасно, слухаючи один одного), вона повинна мати елементарні технічні навички гри на інструменті, повинна навчитися правильно співати, поєднувати інструментальний супровід бандури з вокальним. Я ніколи не забуду перших важких місяців роботи над створенням цього колективу (тоді в 1995 році це був просто ансамбль бандуристів Шевченківської школи мистецтв). Нас було небагато: 6 учнів та вчитель. Я завжди грала і співала зі своїми учнями.

З кожним роком склад колективу поновлювався, приходили талановиті дівчатка, які так хотіли навчитися співати, тому і пропонувала їм опанувати музичний інструмент – бандуру. З часом в школі сформувався клас бандури, а ансамбль бандуристів розростався, мужнів та ставав відомим спочатку у рідному селі, потім – у Звенигородському районі. І вже в березні 1996 року колектив взяв участь у святкуванні Шевченківських днів у Львівському Національному університеті імені Івана Франка. Це була незабутня зустріч черкаських талантів і львівських поцінувачів!

А вже через декілька років, у 2003 році колектив (уже інші діти, які на той час навчались у школі) ще раз відвідали Львів, який гостинно зустрів нас під акапельний спів наших дівчат. Тоді ми дарували жителям міста пісні на слова нашого геніального Тараса Шевченка, твори наших земляків. Особливо запам'яталась львів'янам пісня вчителя нашої школи **Володимира Івановича Засідателя «Кобзарєва горлиця»** у виконанні ансамблю бандуристів Шевченківської школи мистецтв. Вона звучала скрізь: у школах, куди нас запрошували, на вулиці, на площі у центрі Львова.

І в тому ж 2003 році атестаційною комісією при Міністерстві освіти і науки України колективу «Срібні струни» було присвоєно звання **«Зразковий художній колектив»!** І це звання ми гідно несли протягом 18 років, тричі підтверджуючи його своїми перемогами та виступами. А у 2021 році Наказом МОН ми отримали звання **«Народний художній колектив».**

Не один раз ми були учасниками урочистостей на честь вшанування нашого земляка Тараса Шевченка під час річниць від дня перепоховання його праху у Каневі, на Чернечій горі. І завжди нас радо приймали учасники цих урочистостей, слухаючи і милуючись співом та грою нашого ансамблю.

А скільки творчих поїздок на конкурси, фестивалі, концертні програми в різних куточках нашої країни. І завжди колектив привозив до рідної школи перемоги: грамоти та дипломи, кубки та цінні подарунки за свої виступи. А які чудові звіти творчого колективу проходились у школі!

Народний художній колектив ансамбль бандуристів «Срібні струни» у цьому навчальному році налічує 12 учасників. Працюємо шість годин на тиждень відповідно

до навчального плану та програми для ансамблю бандуристів, затвердженої МОН України. Робота колективу на семестр (календарно-тематичний план роботи на семестр) згідно з освітньою програмою, затвердженою МОН України, передбачає: вдосконалення техніки гри на бандурі, роботу над штриховою технікою та різними прийомами гри (глісандо, тремоло, акорди, арпеджіато на чотири), вдосконалення вокального виконання (віртуозність, образність, спів трьохголосся та чотирьохголосся (при можливості), спів а capella), сприяння формуванню творчої індивідуальної манери виконавства та єдиної ансамблевої манери, активну участь в концертній та конкурсній діяльності ансамблю бандуристів, сприяння формуванню професійного і соціального партнерства та доброзичливого психологічного клімату в ансамблі.

Вищий рівень навчання передбачає вдосконалення техніки виконання. Робота над штриховою технікою та різними прийомами гри (глісандо, тремоло, акорди, арпеджіато на чотири), вдосконалення вокальної техніки (спів а capella).

Систематично працюю над розвитком вокальних здібностей учасників колективу. Ми розучуємо різнопланові розспівки, вчимося співати багатоголосся. Як керівник, я звертаю особливу увагу на інтонування, дикцію, відчуття фрази під час співу як розспівок так і творів у супроводі бандури. Особливу увагу приділяю співу акапелла, бо такий спів потребує елементарної хорової культури. Діти, які приходять до нас навчатись грати та співати, як правило, мають недоліки у вокальній техніці, а саме: нечиста інтонація, неправильно сформоване звукоутворення, мають носовий або потиличний призвук під час співу, зовсім не мають дикції та артикуляції. Розучуємо та виконуємо твори українських композиторів, українські народні пісні, пісні на слова Т.Г. Шевченка, авторські твори, українську інструментальну музику та пісні акапелла.

На своїх уроках в класі бандури я навчаю дітей не тільки грі на цьому унікальному українському інструменті, а й заохочую їх вивчати наше минуле, знайомитись з відомими і невідомими українськими бандуристами та співаками, кобзарями. Юні бандуристи школи вивчають історію виникнення інструменту, знайомляться з сучасними бандуристами, творчими колективами Черкаського краю. Разом з учнями ми вивчили історію створення класів бандури на Шевченковій землі, дослідили, які творчі колективи існували на Черкащині. Учасники нашого колективу мали можливість і бажання висловити свої власні думки про бандурне мистецтво Шевченкового краю у своїх наукових роботах (членів МАН України, учасників Міжнародного конкурсу творчих робіт «Мій рідний край»), отримавши призові місця.

Щоб отримати хороші результати спільної праці вчителя, учнів та батьків необхідно продумати, спланувати роботу колективу. Коли є взаєморозуміння, повага, спілкування, то і відповідно буде результат. А систематична продумана робота допомагає учасникам колективу набути знання, розвинути творчість та здібності, опанувати гру на інструменті, отримати елементарну вокальну техніку, а також вміння працювати в колективі.

Досвід роботи підтвердив, що систематичні заняття колективу розвивають творчі здібності юних бандуристів. І ще з десяток років назад учителям бандури було простіше, бо вони мали змогу викладати такий предмет, як «постановка голосу (вокал)». Ці 0,5 години на тиждень забезпечували розвиток голосових здібностей кожної дитини, яка прийшла навчитись грати на бандурі. На жаль наразі цей предмет не викладається, а під час проведення індивідуальних уроків із спеціальності на розвиток голосу зовсім

немає часу. Тому я в роботі над формуванням загальнокультурної компетентності звертаю особливу увагу на розвиток вокальних здібностей наших учасників.

У 2020 році людство зіштовхнулось з пандемією COVID-19. Ми по півроку працювали в дистанційному режимі, до того навіть мови не було про таку форму роботи в освіті. Та життя вносить свої корективи. І для дітей, і для дорослих, особливо батьків, цей вид освітньої діяльності дійсно був складним. Та всі педагоги, а з нами – і батьки швидко активізували свою роботу в онлайн, що дало свої позитивні результати: удосконалилися знання нових інноваційних технологій, сформувалися навички. Звісно, музикантам, художникам, хореографам формувати загальнокультурні музичні компетентності дистанційно не так просто, адже існують проблеми з настройкою музичних інструментів (особливо бандури, домри). Тому індивідуальні уроки з кожним учнем ми проводили у вайбері чи телеграмі, месенджері, потім з часом – на платформах GOOGLE MET, ZOOM, а групові заняття, стали проводити, працюючи з кожним учнем індивідуально. Діти записували відео виконання домашніх уроків і надсилали вчителю. Так вчитель зміг оцінити роботу учня на уроці. Технічні заліки та академічні концерти теж проводились в онлайн режимі.

У лютому 2022 року, коли розпочалась війна з російським агресором, вчитись мистецтву стало ще важче: часті повітряні тривоги змусили працювати в укриттях, де і наразі проводимо уроки, заняття колективів, виховні заходи, творчі зустрічі. Адже, не зважаючи ні на що шкільне життя продовжується, а віра у перемогу додає сил і учителям, і батькам, і дітям. Діти готують в укриттях домашні завдання, грають на музичних інструментах, співають під фонограму у телефоні. А коли відключали світло, ми теж намагались не пропустити жодного уроку: розучували пісні акапельно, прислухаючись один до одного, тихенько вчили вокальні партії на уроках ансамблю бандуристів. Дітям важко працювати в таких умовах, особливо тим, які проживають у гуртожитку. Але ми підтримуємо наших вихованців і сподіваємося, що все, що пов'язане з війною, закінчиться, а залишиться бажання навчитись грати на музичних інструментах, співати, танцювати, малювати.

За час існування мистецької школи в Кобзаревому селі не один десяток талановитих дівчат та хлопців, юних бандуристів, які розвивали свої обдарування, граючи в колективі, стали професіоналами своєї справи. Але до сих пір згадують цікаві шкільні роки і наш колектив, який продовжує працювати, дивуючи своїх слухачів чудовими піснями та срібним передзвонком струн бандури, які, переливаючись багатоголоссям та чудовими дитячими голосами, дарують прекрасні хвилини насолоди своїм слухачам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ансамблі бандуристів: [дуети, тріо, квартети, ансамблі] / Богдан Жеплинський, Дарія Ковальчук, Мирослав Ковальчук. Львів: Галиц. вид. спілка, 2016. 363 с.: іл., портр.
2. Болгарський А. Г. Деякі аспекти формування художньо-творчих вмінь у майбутнього вчителя музики. *Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики* : зб. наук. праць. Київ: УДПУ, 1997. С. 290-293.
3. Брояко Н.Б. Теорія і практика бандурного виконавства: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2017. 196 с
4. Соболева О.Д. Формування вокально-виконавських якостей на заняттях вокалу. *Традиції та новачі у вищій архітектурно-художній освіті*. Випуск 1, 2015. С. 46-50.